

Nr 280.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående rätt för vissa förutvarande lärarinnor vid enskilda läroanstalter att komma i åtnjutande av tilläggspension; given Stockholms slott den 11 mars 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att eu var av förutvarande lärarinnorna Alma Katrina Beronius, Albertina Maria Carlsson, Anna Ottilia Fernander, Anna Hammar, Sigrid Laura Gabriella Isberg, Alma Gunilda Kolthoff, Johanna Maria Elisabet Lindquist, Siri Helena Nettelblatt, Thekla Elisabeth Schultz, Amalia Eufemia Söderberg, Helena Fredrika Wimmercranz och Anna Charlotta Margareta Zeplien må utan hinder därav, att hon icke uppfyller alla för erhållande av tilläggspension enligt kungörelsen den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna stadgade villkor, kunna för tid efter utgången av år 1918 komma i åtnjutande av tilläggspension, beräknad enligt de i berörda kungörelse angivna grunder, dock under förutsättning att hon styrker sig vara för sitt uppehälle i behov av understöd.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Värner Rydén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 mars 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
 Statsråden: PETERSSON,
                   SCHOTTE,
                   PETRÉN,
                   NILSON,
                   friherre PALMSTIERNA,
                   RYDÉN,
                   UNDÉN,
                   THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Rydén anförde härefter:

*Rätt för vissa
 förutvarande
 lärarinnor
 vid enskilda
 läroanstalter
 att komma i
 åtnjutande av
 tilläggspen-
 sion.*

Det dröjde länge, innan statsmakterna ansågo sig böra ingripa för ordnande av löneförhållandena för de högre flickskolornas lärarinnor. Under lång tid blev ej heller något åtgjort för dessa lärarinnors pensionering. Åtgärder i sistnämnda syfte hade emellertid vidtagits åtskilliga år, innan lönereglering för ifrågavarande befattningshavare genomfördes. På enskilt initiativ hade nämligen två pensionsanstalter bildats för beredande av pensioner åt lärarinnor vid privata skolor, den ena benämnd »pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom»,

den andra med namnet »svenska lärarinnornas pensionsförening». Båda de nu omförmälda anstalterna erhöilo efter hand statsbidrag; den förra anstalten erhöill första gången statsunderstöd genom beslut av 1896 års riksdag, den senare genom beslut av 1903 års riksdag.

Emellertid ansågs det icke, att lärarinnornas pensionsfråga härigenom vunnit en tillfredsställande lösning. Genom beslut av 1909 års riksdag ordnades ifrågavarande lärarinnors avlöningsförhållanden, och följande år bragtes frågan om deras pensionering under riksdagens prövning. Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget i detta hänseende ledde till nu gällande ordning för pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, reglerad genom en kungörelse den 23 december 1910 (nr 145).

Riksdagens beslut i detta hänseende innebar, utom annat, beviljandet av ett under riksstatens tionde huvudtitel uppfört förslagsanslag: bidrag till pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter. Nyssnämnda kungörelse innehåller dels av riksdagen antagna bestämmelser för tilldelande av bidrag ur sagda förslagsanslag, dels ock av Kungl. Maj:t fastställt reglemente för den s. k. lärarinnornas pensionsanstalt, den nya anstalt, som skulle övertaga uppgiften att bereda pensioner åt den kvinnliga lärarpersonalen vid de läroanstalter, som åtnjuta statsunderstöd från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda reservationsanslaget till privatläroverk.

Berörda »bestämmelser» stadga i § 1 mom. 2 skyldighet att vara delägare i lärarinnornas pensionsanstalt för vid nyss angivna läroanstalter anställd

- A) föreståndarinna ävensom ämneslärarinna med full tjänstgöring,
- B) annan lärarinna med sammanlagt minst 10 veckotimmars undervisning i klasserna över de förberedande i en eller flera av sagda läroanstalter.

Föreståndarinna eller lärarinna, som före det dessa bestämmelser trätt i kraft fyllt 50 år, äger rättighet men icke skyldighet att ingå i pensionsanstalten.

Jag torde ytterligare böra nämna, att enligt det för pensionsanstalten fastställda reglementet anstalten förvaltas av den direktion, som har sig anförtrodd förvaltningen av folkskolläraernas pensionsinrättning m. fl. pensionskassor. I sin nu ifrågavarande egenskap benämnes sagda direktion: direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt.

Kungörelsen angående pensionsanstalten trädde i kraft den 1 januari 1911.

Den reglering av pensionsförhållandena för den kvinnliga lärarpersonalen vid statsunderstödda enskilda läroanstalter, som genomfördes genom nämnda kungörelse den 23 december 1910, innebar utan tvivel en väsentlig förbättring av nämnda lärarinnors pensionsförmåner, sådana dessa komma att gestalta sig, när den nya pensionsordningen hunnit bliva fullt genomförd. Emellertid var det tydligt, att under den tid, som dessförinnan skulle förflyta, ett betydande antal lärarinnor icke eller endast i mindre grad skulle komma att bliva delaktiga av de avsedda förmånerna. Detta gällde dels de något äldre lärarinnor, som endast med avseende å en kortare tid av sin tjänstgöring kunde få draga fördel av de nya pensionsbestämmelserna, dels ock de redan pensionerade lärarinnor, som antingen icke alls eller blott i mycket ringa grad kommit i åtnjutande av den nya pensionsanstaltens förmåner.

Nu nämnda förhållande föranledde centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen att år 1913 hos Kungl. Maj:t göra framställning, avseende förbättring av ifrågavarande lärarinnors pensionsvillkor. Framställningen, som åtföljdes av en genom centralstyrelsens försorg verkställd, ganska vidlyftig utredning angående olika sätt för beredande åt ännu tjänstgörande lärarinnor av ökad pension, föranledde Kungl. Maj:t att till 1917 års riksdag avlåta proposition (nr 137) i frågan. Kungl. Maj:t föreslog härvid riksdagen att

dels godkänna följande grunder för beredande av tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna:

1. Föreståndarinna eller lärarinna, som är eller varit delägare i lärarinnornas pensionsanstalt eller enligt § 2 i denna anstalts reglemente varit berättigad att ingå såsom delägare i densamma eller avgått med pension före den 1 januari 1911, äger rätt att, på sätt och under villkor, som nedan sägs, uppbara tilläggs pension.

2. a) Rätt att efter avgång från sådan anställning, som i § 2 av reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt sägs, erhålla tilläggs pension inträder den 1 juli det kalenderår, då pensionstagaren fyller 60 år, dock icke före den 1 juli 1918, med villkor dels att hon vid sin avgång under minst 10 tjänstår, beräknade på sätt nedan under punkt c) sägs, bestritt sådan tjänstgöring vid enskild läroanstalt, att hon enligt eljest gällande bestämmelser ägt rätt att tillgodoräkna sig densamma för uppflyttning i högre lönegrad, dels så vitt angår lärarinna, som före den 1 juli 1918 avgått från sin befattning, att hon styrker sig vara för sitt uppehälle i behov av tilläggs pensionen.

b) Föreståndarinnas tjänstgöring beräknas motsvara 20 veckotimmar för läsår. Biträdande föreståndarinna tillgodoräknas 5 veckotimmar utöver det antal, som hennes undervisningsskyldighet omfattar, dock sammanlagt högst 20 för läsår.

c) För föreståndarinna anses läsår motsvara tjänstår; för biträdande föreståndarinna eller lärarinna skall läsår, som omfattar minst 20 veckotimmar, anses motsvara fullt tjänstår samt läsår, som omfattar ett mindre antal veckotimmar än 20, betraktas som så stor del av ett tjänstår, som antalet veckotimmar utgör del av 20.

3. För varje läsår tillgodoräknas pensionstagaren ett bidrag av 5 kronor för varje veckotimme, dock att det bidrag, som för visst år sålunda må tillgodoräknas, jämte de bidrag, som staten och, beträffande tiden från och med år 1911, kommun eller enskilda donatorer eller vederbörande läroanstalt för året haft att vidkännas för lärarinnans pensionering, icke må överstiga sammanlagt 100 kronor.

4. Tilläggs pension utgår med det belopp, som enligt de för lärarinnornas pensionsanstalt vid tiden för tilläggs pensionens beviljande gällande beräkningsgrunder motsvarar de sålunda tillgodoräknade bidragen; dock att tilläggs pensionen tillsammans med den pension, som skulle reglements enligt tillkomma vederbörande vid 60 års ålder, endast för det fall må överstiga 800 kronor, att vid sammanläggningen högre belopp uppkommer på grund därav, att vederbörande lärarinna för sin pensionering erlagt frivilliga avgifter utöver vad som erfordrats för utbekommande av stadgat statsbidrag. I sådant fall må total pensionens belopp kunna uppgå till högst 1,200 kronor.

5. I övrigt skola de i reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt givna bestämmelser rörande i reglementet avsedda pensioner i tillämpliga delar lända till efter rättelse beträffande nu ifrågasvarande tilläggs pensioner;

dels och för beredande av tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid enskilda läroanstalter anvisa under riksstatens tionde huvudtitel på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag å 40,000 kronor.

Riksdagen biföll till alla delar Kungl. Maj:ts förslag.

Efter det direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt inkommit med infor drat förslag till de närmare bestämmelser rörande rekvisition av anslagsmedel eller i övrigt, som i anledning av riksdagens ifrågasvarande beslut kunde böra av Kungl. Maj:t utfärdas, fastställde Kungl. Maj:t genom kungörelse den 31 december 1917 angående tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna (nr 965) de av riksdagen antagna, i det föregående återgivna »grunder för beredande av tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna», varjämte utfärdades »föreskrifter beträffande utbetalning av tilläggs pensioner till vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna». I fråga om dessa föreskrifter torde jag blott behöva nämna, att tilläggs pension skall sökas hos direktionen över lärarinnornas pensionsanstalt. Kungörelsen trädde i kraft den 1 juli 1918.

Under det att arbetet med utredning av frågan om nu berörda lärarinnors pensionsförhållanden pågick, hade emellertid från olika håll på-

pekats, att trots de åtgärder, som dels vidtagits genom upprättandet av lärarinnornas pensionsanstalt, dels då ifrågasattes för vissa lärarinnor, det dock ej blivit i nu förevarande hänseende sörjt för alla lärarinnor av den kategori, som här avses. Förhållandet hade redan av centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen påpekats, och frågan bragtes ytterligare på tal i det utlåtande, som läroverksöverstyrelsen den 6 december 1915 avgav över nämnda centralstyrelsens förslag. Överstyrelsen yttrade härom:

Det funnes slutligen en grupp lärarinnor, som icke tillhörde någon pensionskassa och redan avgått från sin tjänst, då de här ifrågasatta bestämmelserna kunde komma att träda i kraft. Deras antal syntes vara jämförelsevis ringa, och svårigheter mötte att medtaga dem bland de till fyllnadspension föreslagna lärarinnorna. Överstyrelsen hade, i likhet med centralstyrelsen, tänkt sig, att det borde få bero på framställning i varje särskilt fall från dessa lärarinnor själva, om något statsbidrag för dem skulle ifrågasättas.

Sådana till Kungl. Maj:t ställda framställningar hava också nu inkommit dels direkt till Kungl. Maj:t, dels till läroverksöverstyrelsen från åtskilliga förutvarande lärarinnor, nämligen Christine Elisabet Arfwidsson, född den 1 september 1854, Albertina Maria Carlsson, född den 12 juni 1848, Anna Otilia Fernander, född den 21 april 1847, Amanda Johnson, född den 10 oktober 1854, Alma Gunilda Kolthoff, född den 17 juni 1856, Johanna Maria Elisabet Lindquist, född den 19 juni 1836, Siri Helena Nettelbladt, född den 4 april 1848, Thekla Elisabeth Schultz, född den 23 september 1848, Amalia Eufemia Söderberg, född den 26 september 1854, Laura Gustava Walin, född den 26 februari 1855, Helena Fredrika Wimmereranz, född den 23 juli 1855, och Anna Charlotta Margareta Zeplien, född den 12 september 1846.

Samtliga dessa lärarinnor hava, med åberopande av läroverksöverstyrelsens förut återgivna yttrande i överstyrelsens den 6 december 1915 avgivna utlåtande över förslaget om beredande av tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna, anhållit att komma i åtnjutande av sådan tilläggspension. Ansökningarna, i vilka lämnas uppgifter om sökandenas ekonomiska förhållanden, åtföljas av åldersbevis, vitsord om sökandenas behov av tilläggspension för sitt uppehälle, avskrifter av tjänstgöringsbetyg samt åtskilliga bestyrkta uppgifter om sökandenas tjänstgöring, avseende läroanstalts namn, år för tjänstgöringen, tjänstgöringens art och antal läsår.

I detta sammanhang ber jag få i korthet erinra om att fråga väckts om jämkning i de genom förutberörda kungörelse den 31 december 1917

bestämda grunderna för utgående av tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor. Av ett antal förutvarande lärarinnor, på vilka sistnämnda kungörelse är tillämplig, har nämligen gjorts ansökning om sådan ändring i omförmälda kungörelses bestämmelser, att samma pension måtte tillkomma alla förutvarande lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. Nämnda ansökning har remitterats till läroverksöverstyrelsen för yttrandes avgivande.

Jämväl de nyss angivna, till Kungl. Maj:t inkomna ansökningarna från ett antal icke pensionsberättigade förutvarande lärarinnor hava remitterats till läroverksöverstyrelsen, som den 6 februari 1919 avgivit utlåtande såväl över dessa ansökningar som över dem, vilka ingivits direkt till överstyrelsen. Överstyrelsen har anmodat sakkunnig person, filosofie doktorn R. Palmqvist, att verkställa utredning angående det belopp, till vilket tilläggs pensionen skulle uppgå för var och en av sökandena, därest nämnda kungörelse varit på henne tillämplig. Palmqvists till överstyrelsen avgivna utredning, som åtföljes av åtskilliga tabeller, i detalj angivande det av honom använda sättet för beräkning av de olika sökandenas pensioner under nyss angivna förutsättning, är av följande lydelse:

Sedan med anledning av ansökningar från vissa f. d. lärarinnor om rätt till tilläggs pensioner, oaktat kungörelsen den 31 december 1917 icke är på dem tillämplig, i skrivelse den 9 november 1918 åt undertecknad uppdragits att verkställa beräkning angående beloppet av de tilläggs pensioner, som skulle komma till dem och en av dessa lärarinnor till del, därest nämnda kungörelse varit på dem tillämplig, får jag efter uppdragets fullgörande vördsamt meddela följande.

För rätt till tilläggs pension fordras *dels* att vederbörande lärarinna är eller varit delägare i lärarinnornas pensionsanstalt eller ägt rätt att ingå som delägare i nämnda anstalt eller avgått med pension före den 1 januari 1911, *dels* att hon vid sin avgång under minst 10 tjänstår bestritt sådan tjänstgöring vid enskild läroanstalt, att hon enligt gällande bestämmelser ägt rätt att tillgodoräkna sig densamma för uppflyttning i högre lönegrad.

Efter erinran om de sökandes namn och födelseår fortsätter Palmqvist sålunda:

Samtliga dessa lärarinnor med undantag av Arfwidsson, Schultz, Johnson, Kolthoff och Walin lämnade lärarinnebanan före den 1 januari 1911 utan att tillträda pension. Arfwidsson synes enligt de lämnade uppgifterna angående hennes tjänstgöring hava varit berättigad men ej skyldig att läsåret 1911—12 vara delägare i lärarinnornas pensionsanstalt. Schultz var den 1 januari 1911 över 60 år. Johnson avgick med pension från pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom före den 1 januari 1911.

Kolthoff har ej varit berättigad att ingå som delägare i lärarinnornas pensionsanstalt. Walin, som den 1 januari 1911 fyllt 50 år, ägde då rätt men ej skyldighet att ingå som delägare i lärarinnornas pensionsanstalt. Endast Arfwidsson, Johnson och Walin uppfylla sålunda det förra av de båda ovan angivna villkoren för erhållande av tilläggspension.

Beträffande det senare villkoret för erhållande av tilläggspension må anföras följande. Tolkas bestämmelsen angående erforderligt antal tjänstår för erhållande av tilläggspension efter bokstaven, synes endast sådan tjänstgöring böra få medräknas, som till såväl arten som omfånget uppfyller villkoren för att densamma må tillgodoräknas lärarinnan för uppflyttning i högre lönegrad. En sådan tolkning kan emellertid synas väl sträng, och bestämmelsen har ej heller så tolkats av direktionen över folkskolläraernas pensionsinrättning, som såväl vid undersökning, huruvida vederbörande lärarinna innehar tillräckligt antal tjänstår för erhållande av tilläggspension, som vid beräkning av tilläggspensionens belopp medräknat all av lärarinnan uppgiven tjänstgöring, som till sin art varit av den beskaffenhet, som gällande bestämmelser angående rätt till lönetursberäkning stadga, även där tjänstgöringen icke haft den i dessa bestämmelser föreskrivna omfattningen. Tillämpas bestämmelsen angående erforderligt antal tjänstår för erhållande av tilläggspension på det sätt direktionen över folkskolläraernas pensionsinrättning gjort, finner man, att samtliga ovannämnda lärarinnor med undantag av Arfwidsson, Johnson och Walin under mer än 10 tjänstår, beräknade på sätt i kungörelsen bestämmas, bestritt sådan tjänstgöring, att vederbörande ägt tillgodoräkna sig densamma för uppflyttning i högre lönegrad.

Tilläggspensionens belopp skall beräknas så, att dess värde motsvarar värdet av de tillgodoräknade bidragen. Kungörelsen innehåller emellertid ingen föreskrift om vid vilken ålder likhet skall råda mellan pensionens värde och värdet av de tillgodoräknade bidragen; mest rimligt synes emellertid vara att beräkna pensionens storlek, under antagande att den börjat utgå vid 60 års ålder, och att i följd därav icke tillgodoräkna lärarinnan några pensionsavgifter efter uppnådda 60 år. Emellertid har direktionen över folkskolläraernas pensionsinrättning vid beräkning av tilläggspensioner i de fall, då lärarinna lämnat lärarinnebanan senare än vid 60 års ålder, tillämpat ett annat beräkningssätt, i det att pensionsavgifter då tillgodoräknats lärarinnan även efter uppnådda 60 år, dock så att pensionsavgift, som motsvarar tjänstgöring efter uppnådda 63 år, tillgodoräknats lärarinnan vid denna ålder, varjämte pensionens belopp bestämts så att dess värde motsvarar värdet av de tillgodoräknade pensionsavgifterna vid den tidpunkt, då lärarinnan lämnade lärarinnebanan, dock senast vid 63 års ålder.

Jag har beräknat tilläggspensionernas belopp under tillämpning av båda de här omnämnda beräkningssätten. Resultaten framgår av efterföljande tabell. För Johnson har någon sådan beräkning icke kunnat verkställas, då uppgift saknas om antalet veckotimmar i klasserna över de förberedande. (Hade hcn ägt räkna sig tillgodo samtliga uppgivna veckotimmar, hade tilläggspensionen blivit 267 kronor.)

N a m n.	Tilläggs pension	
	beräknad utgå från 60 års ålder och med tillgodoräknande av avgifter intill 60 år.	enligt av direktionen tillämpat beräkningssätt.
A. M. Carlsson.....	800 kr.	800 kr.
A. E. Söderberg	323 »	323 »
A. C. M. Zeplien.....	494 »	546 »
H. F. Wimmercrantz.....	338 »	338 »
J. M. E. Lindquist.....	76 »	150 »
S. H. Nettelblatt	392 »	484 »
K. E. Arfwidsson	72 »	105 »
T. E. Schultz	83 »	142 »
A. O. Fernander	649 »	649 »
A. Johnson		
A. G. Kolthoff.....	161 »	161 »
L. G. Walin.....	105 »	157 »

Läroverksöverstyrelsen har i sitt utlåtande till en början erinrat om sitt förut återgivna yttrande den 6 december 1915 samt påpekat, att de nu gjorda ansökningarna föranletts av berörda yttrande. Därefter anför överstyrelsen:

Om man granskar dessa ansökningar var för sig, befinnes det, att orsakerna, varför sökandena icke hava rätt till tilläggs pension enligt merbemälda kungörelse den 31 december 1917, äro av växlande art. Överstyrelsen vill i detta avseende erinra därom, att för rätt till tilläggs pension enligt nämnda kungörelse fordras, dels att vederbörande lärarinna är eller har varit delägare i lärarinnornas pensionsanstalt eller ägt rätt att ingå som delägare i nämnda anstalt eller avgått med pension före den 1 januari 1911, dels att hon vid sin avgång under minst tio tjänstår, beräknade på visst i kungörelsen angivet sätt, bestritt sådan tjänstgöring vid enskild läroanstalt, att hon enligt gällande bestämmelser ägt rätt att tillgodoräkna sig ifrågavarande tjänstår för uppflyttning i högre lönegrad. Med avseende på sitt förhållande till dessa villkor kunna sökandena indelas i tre grupper.

Vissa av sökandena hava utan pension avgått från sin tjänst före den 1 januari 1911 men hava vid sin avgång under minst tio tjänstår, beräknade på sätt i nämnda kungörelse säges, bestritt sådan tjänstgöring, som i kungörelsen avses. Detta är uppenbarligen fallet med Albertina Maria Carlsson, Amalia Eufemia Söderberg, Anna Charlotta Margareta Zeplien, Helena Fredrika Wimmercrantz, Johanna Maria Elisabet Lindquist, Siri Helena Nettelblatt och Anna Ottilia Fernander.

I fråga om vissa av sökandena, som utan pension avgått från sin tjänst före den 1 januari 1911, kan det synas tvivelaktigt, huru många tjänstår som böra räknas dem till godo. Såsom i den av Palmqvist verkställda utredningen framhålles, kunna de i nämnda kungörelse angivna grunder för beräkningen av antalet tjänstår lämna rum för olika tolkningar. Nu föreskrives emellertid i de i kungörelsen meddelade grunder för beredande av tilläggs pensioner bland annat i mom. 2 c), att läsår, som omfattar ett mindre antal veckotimmar än 20, skall betraktas som så stor del av ett tjänstår, som antalet veckotimmar utgör del av 20, samt i mom. 2 a), att samma beräkningsgrund skall gälla vid beräkningen av det minimiantal av 10 tjänstår, som enligt vad ovan sagts fordras som en förutsättning för rätt till tilläggs pension. Med den tillämpning av dessa föreskrifter, som, enligt vad i utredningen omnämnas, äger rum i direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning, skulle till nu ifrågavarande grupp av sökande hänföras jämväl Thekla Elisabeth Schultz och Alma Gunilda Kolthoff.

Andra av sökandena hava — bortsett från tiden för deras avgång samt från deras eventuellt förefintliga men icke använda rätt att ingå som delägare i lärarinnornas pensionsanstalt — icke under minst tio på nyssnämnda sätt beräknade tjänstår bestritt sådan tjänstgöring, som i kungörelsen avses. Den sålunda förefintliga bristen i tjänstgöringen kan emellertid i sin tur vara av växlande art.

I två fall, nämligen i fråga om Christina Elisabeth Arfwidsson och Laura Gustava Walin, har tjänstgöringen visserligen varit av den i nämnda kungörelse avsedda arten, men antalet tjänstår, beräknat på ovan angivet sätt, uppgår icke till tio.

I ett fall, nämligen i fråga om Amanda Johnson, har tjänstgöringen icke varit av den art, att den berättigat till uppflyttning i högre lönegrad.

Den första av de sålunda angivna grupperna utgöres av sådana lärarinnor, som överstyrelsen egentligen åsyftat med det förut anförda yttrandet i dess utlåtande den 6 december 1915. Och skulle överstyrelsen anse skäligt, att åt dem bereddades pensioner till samma belopp som de tilläggs pensioner, vilka skulle komma dem till del, om merbemälda kungörelse varit på dem tillämplig. Nu skall enligt mom. 4 av de i kungörelsen angivna grunder för tilläggs pensionernas beredande tilläggs pension utgå med det belopp, som enligt de för lärarinnornas pensionsanstalt vid tiden för tilläggs pensionens beviljande gällande beräkningsgrunder motsvarar de enligt övriga bestämmelser tillgodoräknade bidragen. Såsom framgår av den gjorda utredningen, lämnar denna bestämmelse utrymme för olika tolkningar. I utredningen redogöres bland annat för den tolkning, som tillämpas av direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning; och synes det överstyrelsen riktigast, att samma tolkning lägges till grund jämväl för bestämmande av nu ifrågasatta pensioner. Dessa synas sålunda jämlikt utredningen böra bestämmas till följande årliga belopp:

för A. M. Carlsson	800 kronor
» A. E. Söderberg	323 »
» A. Ch. M. Zeplien	546 »
» H. F. Wimmercranz	338 »

för J. M. E. Lindquist.....	150	kronor
» S. H. Nettelbladt	484	»
» A. O. Fernander.....	649	»
» Th. E. Schultz	142	»
» A. G. Kolthoff	161	»

Överstyrelsen erinrar därefter om den av mig förut omförmälda, till överstyrelsen remitterade ansökningen från vissa förutvarande lärarinnor angående ändring av de i kungörelsen den 31 december 1917 fastställda grunderna för utgående av tilläggspensioner och framhåller, att för den händelse beslut skulle med anledning av nämnda ansökning fattas angående förändrade bestämmelser, som medförde höjning av tilläggspensionernas belopp, givetvis även pensionerna för nu ifrågavarande lärarinnor borde höjas enligt motsvarande grunder. Då emellertid förstnämnda höjning ännu vore en oviss framtidsfråga, hade överstyrelsen icke ansett sig kunna uppskjuta nu förevarande ärende, tills densamma blivit avgjord, utan för närvarande velat föreslå nyssnämnda belopp. Överstyrelsen fortsätter därpå:

Vad åter angår den andra av de förut nämnda tre grupperna bland sökandena, vill överstyrelsen erinra därom, att såväl Ch. E. Arfwidsson som L. G. Walin äro övningslärarinnor. Då nu för dylika lärarinnor såsom villkor för uppflyttning i högre lönegrad är föreskrivet ett vida lägre minimiantal veckotimmar än för ämneslärarinnor, men den i mom. 2 a) och c) av de i berörda kungörelse meddelade grunderna för beredande av tilläggspensioner föreskrivna reduktionsregeln för beräkning av tjänstår utgår från det för sistnämnda lärarinnegrupp stadgade timtal, torde det från början knappast varit avsett, att denna regel skulle oförändrad gälla för övningslärarinnor. I själva verket hava genom denna regel från tilläggspension utestängts åtskilliga övningslärarinnor, som i övrigt uppfylla alla förutsättningar för erhållande av sådan pension. Under sådana omständigheter synes det överstyrelsen, som om det för närvarande icke borde ifrågasättas pension för nu ifrågavarande sökande, enär genom sådan pensions beviljande två lärarinnor, som i snart sagt intet avseende fylla de lagligen föreskrivna villkoren för tilläggspensions erhållande, skulle komma i bättre ställning än ett säkerligen vida större antal lärarinnor, som fylla dessa villkor i alla andra avseenden än det nu ifrågavarande. I stället torde rätta ordningen för behandling av nu ifrågavarande särskilda sida av ärendet vara den, att överstyrelsen i sitt blivande utlåtande över förutnämnda ansökning upptager jämväl denna fråga, varpå, sedan på denna väg ändrade bestämmelser möjligen kommit till stånd, sökandena torde böra återkomma med nya ansökningar.

I fråga slutligen om sökanden A. Johnson, som tjänstgjort så gott som uteslutande i de förberedande klasserna, anser sig överstyrelsen, huru behjärtansvärt hennes läge än må vara, dock med hänsyn till den ställning, Kungl. Maj:t och riksdagen intagit till dessa klasser, icke kunna ifrågasätta pension av statsmedel.

Överstyrelsen hemställde alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att till nedannämnda f. d. lärarinnor vid statsunderstödda enskilda flickskolor må från den dag, Kungl. Maj:t må finna lämplig, av statsmedel utgå pensioner till följande årliga belopp, nämligen:

för A. M. Carlsson	800 kronor
» A. E. Söderberg	323 »
» A. Ch. M. Zeplien	546 »
» H. F. Wimmercranz	338 »
» J. M. E. Lindquist.....	150 »
» S. H. Nettelblatt	484 »
» A. O. Fernander.....	649 »
» Th. E. Schultz	142 »
» A. G. Kolthoff	161 »

Efter det överstyrelsen avgivit berörda utlåtande, hava till överstyrelsen ingivits ytterligare två till Kungl. Maj:t ställda ansökningar av alldeles liknande art, gjorda av förutvarande lärarinnorna Alma Katrina Beronius, född den 16 januari 1855, och Anna Hammar, född den 28 februari 1851. Jämväl beträffande dessa ansökningar har utredning verkstälts av filosofie doktorn R. Palmqvist, som i en till läroverksöverstyrelsen ställd skrivelse därom anfört följande:

Härmed får undertecknad vördsamt överlämna begärd uträkning av tilläggs-pension för Alma Katrina (Karin) Beronius och Anna Hammar. Båda de sökande hava under tio år bestritt sådan tjänstgöring, som i kungörelsen angående till-läggspensioner avses, och båda hava lämnat lärarinnebanan utan att tillträda pension. Därest bestämmelserna angående tilläggs-pension varit på dem tillämp-liga, hade tilläggs-pensionerna blivit

för Alma Katrina Beronius.....	378 kronor
» Anna Hammar	407 »

(Medräknas även tjänstgöringen vid Fredda Hammars »lärokurs för flickor» hade tilläggs-pensionerna blivit för den förra 580 och för den senare 649 kronor.)

Läroverksöverstyrelsen, som med utlåtande av den 14 februari 1919 överlämnat ansökningarna till Kungl. Maj:t, har under hänvisning till sitt nyss omnämnda yttrande av den 6 februari 1919 anfört, att det syntes överstyrelsen skäligt, att tilläggs-pensioner beviljades jämväl åt nu ifråga-varande lärarinnor samt att pensionerna borde bestämmas till 378 kronor för lärarinnan Beronius och till 407 kronor för lärarinnan Hammar.

Över samtliga nu omförmälda ansökningar har statskontoret den 28 februari 1919 avgivit infortrat utlåtande.

Statskontoret har därvid anfört, att statskontoret, som icke hade något att erinra mot bifall till de av läroverksöverstyrelsen tillstyrkta ansökningarna, hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att en var av de förutvarande lärarinnor, vilkas ansökningar sålunda tillstyrkts, måtte utan hinder därav, att hon icke i allo uppfyllde villkoren för tilläggspension enligt förberörda kungörelse den 31 december 1917, kunna för tid efter utgången av år 1918 erhålla sådan förmån, beräknad enligt de grunder, som i sagda kungörelse angivas, under förutsättning att hon styrkte sig vara i behov av understöd.

Förutom nu nämnda ansökningar har sedermera ytterligare en dylik ingivits till Kungl. Maj:t av förutvarande lärarinnan Sigrid Laura Gabriella Isberg, född den 9 oktober 1850. Med hänsyn till den knappa tid, som stått till buds, och då sistberörda ansökning synes vara i alla hänseenden att likställa med de förut inkomna ansökningarna av denna art, har jag ej ansett mig behöva inhämta utlåtanden över densamma från de myndigheter, som yttrat sig i fråga om de förut omförmälda. Däremot har den av läroverksöverstyrelsen anlitade sakkunnige, filosofie doktorn R. Palmqvist, på min begäran företagit sådan utredning beträffande lärarinnan Isbergs ansökning, som han, på sätt jag i det föregående omnämnt, verkställt i övriga fall. Palmqvist har beträffande sin utredning till mig avlämnat en så lydande promemoria:

F. d. lärarinnan vid Lunds fullständiga läroverk för flickor Sigrid Laura Gabriella Isberg lämnade lärarinnebanan den 1 juni 1901 utan att tillträda pension och uppfyller således icke de i punkt 1 av Kungl. Maj:t meddelade grunder för beredande av tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna uppställda villkor för erhållande av sådan pension. Däremot uppfyller hon övriga villkor för erhållande av tilläggspension.

Därest bestämmelsen angående tilläggspension ändock varit på henne tillämplig, hade tilläggspensionen blivit 350 kronor.

Av ifrågavarande promemoria framgår alltså, att även lärarinnan Isberg, med tillämpning av samma grunder som förut anförts, borde förklaras berättigad att erhålla en tilläggspension, som för henne borde uppgå till 350 kronor årligen.

Såsom framgår av vad jag i det föregående anfört, är ingen av de sökande formellt berättigad att erhålla tilläggspension enligt de grunder, som äro fastställda genom den förut berörda kungörelsen den 31 december 1917. Särskilt medgivande av riksdagen erfordras alltså för att kunna på ifrågavarande lärarinnor tillämpa nämnda kungörelses bestämmelser. För en hänvändelse till riksdagen i sådant syfte föreligga enligt

*Departements-
chefen.*

min mening mycket starka skäl. Det är nämligen här fråga om en liten grupp av personer, som — om de än ej formellt varit statstjänare — dock under många år utövat en gagnande verksamhet i det allmännas tjänst.

Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra om att statsmakterna mer än en gång förut visat sig behjärta den ekonomiskt tryckta ställning, vari befattningshavare av nu ifrågavarande eller liknande kategorier ofta nog befinna sig. Så har riksdagen, såsom jag redan omnämnt, på framställning av Kungl. Maj:t beviljat medel för beredande av tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid enskilda läroanstalter, och vid ett annat tillfälle (år 1913) har riksdagen, likaledes på Kungl. Maj:ts förslag, medgivit rätt till avkortad pension åt några vid statssamskolor anställda lärarinnor, vilka tidigare tjänstgjort vid sådana enskilda läroanstalter, som i samband med samskolornas upprättande måste indragas. Jag ber få erinra om att förslag angående ökning av dessa pensioner förelagts innevarande års riksdag och numera blivit av riksdagen bifallet. Även åt vissa äldre behövande flickskollärarinnor, som på grund av nyssnämnda indragningar blivit utan anställning, har riksdagen år 1907 beviljat årliga understöd, som senare blivit av riksdagen höjda.

Jag är fullt medveten om att vissa invändningar kunna göras mot en framställning av sådan art, som det här gäller. Man kan säga, att det dock funnits möjligheter för åtminstone de flesta bland ifrågavarande lärarinnor att begagna sig av den rätt, som tillkommit dem, att ingå som delägare i de enskilda, statsunderstödda pensionsanstalter för flickskollärarinnor, som under många år varit i verksamhet. Detta är, som antytt, i flera fall riktigt, men jag torde i detta hänseende blott behöva erinra om det allmänt bekanta faktum, att lärarinnorna vid de enskilda läroanstalterna särskilt under tidigare år i regel åtnjoto en så ringa och otillräcklig avlöning, att det för många bland dem mött nästan oöverstigliga svårigheter att inbetala de årliga bidrag, som fordrades för en dylik delaktighet. Härvid bör också framhållas, att bidrag till lärarinnepensioneringen från såväl staten som kommunerna först under de senare åren utgått, vadan hela utgiften för pensioneringen tidigare ålåg lärarinnorna. Man kan vidare invända mot en framställning om statsunderstöd åt nu ifrågavarande sökande, att bifall till densamma skulle kunna medföra betänkliga konsekvenser. Risker härav torde emellertid vara ringa, då ju, såsom jag förut anfört, pensionsförhållandena för de enskilda läroanstalternas lärarinnepersonal numera äro ordnade på ett sätt, som medför skyldighet för vederbörande lärarinnor att — med vissa, ej oväsentliga understöd från stat

och kommun resp. enskilda — bidra till sin pensionering. Ej heller torde man kunna vänta, att vederbörande kommuner skola sörja för sökandenas understödjande, då ju ingen skyldighet i dylikt hänseende åligger eller kan åläggas dem och det därjämte i mer än ett fall torde råda oviss-
het om var understödsplikten i sådant fall borde ligga. Jag kan därför ej se annat än att billigheten fordrar, att statsmakterna ej undandraga sig att tillse, det något göres till de gamla lärarinnornas hjälp. Att den nuvarande dyrtiden gör denna hjälp dubbelt behöflig torde jag ej behöva framhålla. Slutligen anhåller jag få erinra om att, såsom den i ärendet förebragta utredningen giver vid handen, de nu ifrågasatta understöden skulle uppgå till ett ganska blygsamt belopp, eller sammanlagt till högst omkring 3,950 kronor. Av vad jag nu anfört framgår, att jag vill varmt förorda en framställning till riksdagen om åtgärd i det syfte här ifrågasatts.

Det återstår nu för mig att något beröra dels vilka lärarinnor, som kunna anses berättigade att åtnjuta tilläggspension, dels ock pensionernas storlek. I båda dessa hänseenden anser jag mig kunna följa läroverks-
överstyrelsens på den sakkunniges utredning grundade förslag, vilket ju också tillstyrkts av statskontoret. Av utredningen i ärendet framgår, att de flesta bland sökandena bestritt tjänstgöring av den art och till den omfattning, som i kungörelsen den 31 december 1917 är föreskriven för rätt till tilläggspension, ehuru de av andra skäl ej kunnat komma i åtnjutande av nämnda förmån. Det är dessa, som av överstyrelsen förordats till erhållande av pension. Även sökanden Isberg, vars ansökning ej blivit granskad av överstyrelsen, hör till denna kategori. Överstyrelsens förslag i förevarande hänseende tillstyrker jag. Jag är vidare ense med överstyrelsen därom, att de sökande, som ej fullgjort sådan tjänstgöring, som nyss nämnts, på anförda skäl ej böra föreslås till pensions erhållande. Huruvida dessa lärarinnor, såsom överstyrelsen antyder, under andra förutsättningar och i annat sammanhang kunna ifrågakomma till att erhålla understöd är ett spørsmål, som ej nu behöver besvaras och som bör i annan ordning prövas och avgöras. För erhållande av pension bör, såsom statskontoret påpekar, fordras, att sökanden styrker sig vara i behov av understöd. Rätten att åtnjuta pension torde böra inträda med år 1919.

Vad därefter beträffar beloppet av de pensioner, som enligt min mening böra tillerkännas förstnämnda grupp av lärarinnor, har, såsom jag anfört, den sakkunnige påpekat, att olika beräkningssätt vore möjliga, beroende på olika sträng tolkning av de i sådant hänseende givna bestämmelserna, och han har i följd härav angivit två olika alternativ beträffande pensio-

nernas storlek. För flera bland de sökande skulle pensionsbeloppet i båda fallen bli lika, medan för några få en viss skillnad uppstår. Läroverksöverstyrelsen har för sin del förordat de belopp, som enligt den sakkunnige bli resultat av en beräkning, verkställd enligt det av direktionen för lärarinnornas pensionsanstalt tillämpade beräkningssättet. Jag anser mig ej böra taga ställning till de båda föga skiljaktiga alternativen och anser följaktligen, att fixa belopp ej böra fastställas för de lärarinnor, beträffande vilka framställning till riksdagen synes mig böra göras. Jag ansluter mig i detta avseende till statskontoret och anser det böra överlätas åt nämnda direktion, som ju har att fastställa de enligt 1917 års kungörelse nu utgående tilläggspensionerna, att med tillämpning, i den mån så kan ske, av sagda kungörelses bestämmelser, beräkna de pensionsbelopp, som må böra tillerkännas en var bland ifrågavarande lärarinnor.

Vad till sist beträffar anslag för nu ifrågavarande pensioner, ber jag få erinra, att framställning om reserverande av medel för detta ändamål ej gjorts hos riksdagen. Någon dylik framställning har ej heller synts mig behöfelig. För beredande av de förut omförmälda tilläggspensionerna åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter beviljade som nämnts 1917 års riksdag å riksstatens tionde huvudtitel på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag å 40,000 kronor, och av 1918 års riksdag anvisades för samma ändamål för år 1919 ett förslagsanslag å 45,000 kronor. Till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t avlåtit proposition om anvisande på extra stat för år 1920 av ett förslagsanslag å 50,000 kronor. Enligt det förslag, jag här framlagt, skulle de nu ifrågasatta tilläggspensionerna beräknas enligt i det hela samma grunder som de jämlikt kungörelsen den 31 december 1917 utgående, och de lärarinnor, som skulle få åtnjuta nämnda pensioner, tillhöra ju samma kategori som de i sagda kungörelse avsedda. Det synes mig alltså lämpligt, att, såsom också statskontoret förutsätter, även nu ifrågavarande lärarinnors pensioner utgå från nyssberörda förslagsanslag. Någon höjning av nämnda anslag på grund härav lär ej vara erforderlig, då det ju här gäller ett jämförelsevis mycket obetydligt belopp.

Under åberopande av vad jag nu anfört hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgiva,

att en var av förutvarande lärarinnorna Alma Katrina Beronius, Albertina Maria Carlsson, Anna Ottilia

Fernander, Anna Hammar, Sigrid Laura Gabriella Isberg, Alma Gunilda Kolthoff, Johanna Maria Elisabet Lindquist, Siri Helena Nettelblatt, Thekla Elisabeth Schultz, Amalia Eufemia Söderberg, Helena Fredrika Wimmercranz och Anna Charlotta Margareta Zeplien må utan hinder däraf, att hon icke uppfyller alla för erhållande av tilläggspension enligt kungörelsen den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna stadgade villkor, kunna för tid efter utgången av år 1918 komma i åtnjutande av tilläggspension, beräknad enligt de i berörda kungörelse angivna grunder, dock under förutsättning att hon styrker sig vara för sitt uppehälle i behov av understöd.

Vad föredragande departementschefen sålunda tillstyrkt täcktes Hans Maj:t Konungen, på hemställan av statsrådets övriga ledamöter, gilla; och skulle proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hemming Gadd.